

Do wykorzystania na lekcjach:
języka polskiego, historii, plastyki.

Literacka wizja a historyczny fałsz w kontekście *Reduty Ordona*

Renata Faron-Radzka

poziom: liceum ogólnokształcące

Cele lekcji

- kształtowanie umiejętności analizy i interpretowania tekstów kultury
- rozwijanie umiejętności łączenia wiadomości literackich z faktami historycznymi
- kształtowanie umiejętności obserwacji obiektów krajobrazu Warszawy ze szczególnym uwzględnieniem rysu historycznego wskazanych miejsc
- rozwijanie umiejętności syntetyzowania i opiniowania.

Cele szczegółowe lekcji

- doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji tekstu literackiego, z uwzględnieniem roli warstwy językowej (tzw. archaizmów rzeczowych) w poemacie A. Mickiewicza, kształcenie umiejętności analizy porównawczej różnych tekstów literackich
- zwrócenie uwagi na przyczyny powstawania stereotypowych biografii heroiczych (np. Juliana Ordona)
- wyjaśnienie, czym jest manipulacja (ze szczególnym uwzględnieniem manipulacji biografią)
- formułowanie tez o złożoności biografii herosów romantycznych
- doskonalenie umiejętności formułowania opinii
- określenie roli i funkcji polemiki Sławomira Mrożka wobec romantycznego wzorca powstańczego
- wskazanie i określenie typów komizmu w *Śmierci porucznika* (1963 r.) S. Mrożka
- porównanie obrazu w dziełach A. Mickiewicza, S. Mrożka z kontekstem historycznym epoki ► **historia** oraz *Autobiografią* Juliana Konstantego Ordona
- rola tradycji i dziedzictwa narodowego; obraz Reduty Ordona w ujęciu XIX-wiecznym i współczesnym (Jerzy Kossak „Reduta Ordona”, 1951, zdjęcie Marka Ostrowskiego *Reduta Ordona*. ► **historia** ► **plastyka**

Środki dydaktyczne

- zdjęcie lotnicze: Reduta Ordona, w: *Tryptyk Warszawski*, tom *Oblicze Sawy*, s. 72
- dodatkowe zdjęcia lotnicze udostępnione przez autora *Tryptyku Warszawskiego* lub naziemne wykonane samodzielnie przez uczniów
- współczesny plan Warszawy
- atlas historyczny z mapą XIX-wiecznej Warszawy
- reprodukcja obrazu J. Kossaka *Reduta Ordona*
- kserokopie tekstów: *Reduta Ordona* A. Mickiewicza, *Śmierć porucznika S. Mrożka* oraz fragmenty *Autobiografii* J. K. Ordona.

Metody i formy pracy

- praca na podstawie źródła (zdjęcie lotnicze, internetowa fotomapa Warszawy współczesnej i XIX-wiecznej, teksty literackie)
- praca indywidualna, praca w grupach
- metoda dramy
- metoda heurystyki.

Przebieg lekcji

Wstęp

- Przedstaw temat i cele lekcji.
- Zapoznaj uczniów ze zdjęciem (*Tryptyk Warszawski, Oblicze Sawy, s. 73*)

Oblicze Sawy, s. 73

WIDZĘ

Uczniowie opisują to, co zwraca ich uwagę na zdjęciu.

Uwaga. W niniejszym opracowaniu na zdjęciu zaznaczono miejsce reduty, jako pomoc dla nauczyciela. Uczniowie do analizy otrzymują zdjęcie bez wskazanego miejsca.

ANALIZUJĘ

Uczniowie analizują zdjęcie w kontekście tematu lekcji. Czy rozglądając się po mieście zawsze mamy świadomość miejsc historycznych? Czy fizyczność świata, którą widzimy dosłownie i materialnie, przesłania wiedzę historyczną i kulturową? Na ile ważne jest łączenie znaczących wydarzeń historycznych z konkretnym miejscem lub obszarem we współczesnym mieście?

DZIAŁAM

Zaproś chętnego ucznia do przeczytania poematu A. Mickiewicza.

Podziel uczniów na cztery grupy i przydziel im zadania:

- GRUPA I – ma wskazać i zinterpretować symbolikę kolorów zastosowaną w utworze A. Mickiewicza (np. „czarna kolumna”, „czarne chorągwie”, „biała reduta”) ► **historia**
► **plastyka**
- GRUPA II – ma wskazać i nazwać środki językowo-artystyczne, które dynamizują sytuację liryczną ukazaną w utworze.
- GRUPA III – scharakteryzować rolę i funkcję porównań oraz pytań retorycznych w kreacji obrońców Reduty Ordona.
- GRUPA IV – w odniesieniu do tekstu scharakteryzować portret cara Rosji.

Zachęć grupy do zaprezentowania wyników swojej pracy.

Przeprowadź wspólnie analizę porównawczą obrazu powstania w dziele A. Mickiewicza, *Autobiografii* J. Ordona oraz XIX-wiecznych tekstach źródłowych. ► **historia**

Przedstaw tezy o złożoności kreowania biografii heroiczych w kontekście pracy grupowej uczniów.

Podziel uczniów na dwie grupy:

- GRUPA I – ma za zadanie określić, w jakich przypadkach manipulacja biografią jest uzasadniona, a w jakich nie jest do przyjęcia.
- GRUPA II – ma wskazać i omówić związek pomiędzy koniecznością manipulacji biografią a kontekstem historycznym epoki. ► **historia**

Omów wyniki prac zaprezentowane przez grupy.

Powiedz uczniom, że odegrają teraz scenę z dramatu S. Mrożka

- wybierz trzech uczniów, którzy odegrają kluczowe postacie: Poetę, Generała, Narratora
- poleć, by pozostali uczniowie przygotowali scenografię do dramatu i opracowali efekty dźwiękowe, a także wybrali spośród siebie reżysera.

Po przygotowaniu uczniów zaprosz aktorów do odegrania scenki. Omów główne kreacje aktorskie.

Podziel klasę na trzy grupy i przydziel następujące zadania:

- GRUPA I – ma wyszukać w tekście S. Mrożka przykłady komizmu słowa
- GRUPA II – ma wyszukać przykładów komizmu sytuacji
- GRUPA III – wskazać przykłady i określić rolę parodii i groteski w dramacie.

Omów wyniki pracy grupowej.

Przeprowadź analizę obrazu Reduty i jej bohaterów w sztukach pozawerbalnych:

- analiza obrazu Jerzego Kossaka, Reduta Ordona ► **historia sztuki, plastyka**
- obraz Reduty – XIX-wiecznej (mapa Warszawy) i współczesnej (zdjęcie lotnicze):
 - zwrócenie uwagi na topografię terenu ► **geografia**
 - omówienie przyczyn i skutków dezaktualizacji mitów powstańczych oraz miejsc uświęconych krwią Polaków (np. przyczyny zaniedbania i peryferyjność miejsca upamiętniającego obronę Reduty Ordona, utrwaloną w pamięci społecznej i w literaturze).

Podsumowanie i wnioski

- Przedstaw realia historyczne obrony Reduty Ordona.
- Omów związek pomiędzy mitem powstania a zafałszowaniem prawdy historycznej.
- Oceń rolę powstań w procesie walk narodowowyzwoleńczych w XIX-wiecznej Polsce.
- Omów rolę środków ekspresji językowej i pozawerbalnej w kreowaniu obrazu Reduty Ordona.
- Wskaż na popularność motywu Reduty Ordona w sztuce XX i XXI wieku.

Praca domowa

Porównaj obraz reduty uwiecznionej w heroicznym utworze z rzeczywistym stanem miejsca (porównanie geograficzne, kontekstowe, sytuacyjne, mentalne).

Posługując się planem współczesnej Warszawy, zdjęciem lotniczym z *Tryptyku Warszawskiego*, zaznacz miejsce reduty na ortofotomapie Warszawy. Znajdź w rzeczywistej przestrzeni miasta miejsce upamiętniające obronę reduty i zrób tam zdjęcie w taki sposób, aby pokazać, czy mit powstań w epoce współczesnej uległ dewaluacji czy też nie.

Renata Faron-Radzka

nauczyciel języka polskiego
XXXIV Liceum Ogólnokształcące
im. Miguela de Cervantesa
w Warszawie
e-mail: Mrsprofii@poczta.fm